

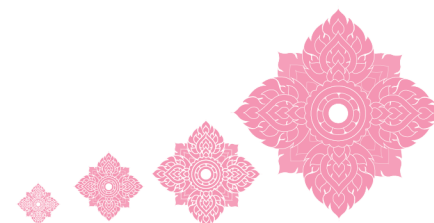
สายนไทย

&
ความยั่งยืน

จิรศักดิ์ พิมมี

FACULTY OF INFORMATION & COMMUNICATION

สายไทย&ความยั่งยืน

ผู้ผลิต

จิรศักดิ์ พิมมี

ประวัติการศึกษา

โรงเรียนเฉลิมเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ กำแพงเพชร(มัธยมศึกษา)
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ (บัณฑิตศึกษา)
(คณะสารสนเทศและการสื่อสาร หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาสื่อสารดิจิทัล)

บรรณาธิการ

อาจารย์วิชา ไตรสุทธิธรรม

ออกแบบปกและรูปเล่ม

จิรศักดิ์ พิมมี

ติดต่อสอบถามเพิ่มเติม

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 43 หมู่ 2 ตำบลวังยาง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร 62120

เบอร์ติดต่อ 0869315843

E-mail : j.jeerasak2000@gmail.com

คำนำ

ลายไทย-ลายกระหนก ซึ่งมีการพัฒนามาตั้งแต่สมัยอดีต มีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับช่างผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแต่ละยุคสมัยจะคิดประดิษฐ์ลวดลาย ตามจินตนาการ พร้อมกับการตั้งชื่อตาม ลักษณะของลวดลายนั้นๆ จึงมีความประสงค์ในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ขึ้น เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมที่กำลังจะเลือนหาย ผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตและเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ และผู้แต่งยังมีความประสงค์ที่จะสร้างสรรค์การออกแบบการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อศึกษากระบวนการการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

สื่อหนังสือเล่มนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างสรรค์การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในส่วนของข้อมูลที่น่ามาเสนอมีความน่าเชื่อถือได้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่กำลังเลือนหาย เพื่ออนุรักษ์และสืบสานความเป็นวัฒนธรรมไทย ผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วัฒนธรรมภาพลายไทย-ลายกระหนก

สารบัญ

เรื่อง

ความเป็นมาของลายไทย

- ความสำคัญของลายไทย
- ลายไทยคือลายกระหนก ลายกระหนกคือลายไทย
- วัง วัด และน้ำพ เชื่อมโยงกันด้วยลายไทย
- พัฒนาการของลายไทย-ลายกระหนก
- ลักษณะก่อนจะได้ชื่อ และเมื่อได้ชื่อว่า ลายไทย
- ลวดลายแบบ ทวารวดี
- ลวดลายแบบ เขมร ใผ่ดินแดนนไทย
- ลวดลายแบบ ศรีวิชัย
- ลวดลายแบบ หริภุญชัย
- ลวดลายแบบ สุโขทัย
- ลวดลายแบบ ล้านนา
- ลวดลายแบบก่อนกรุงศรีอยุธยา
- ลวดลายแบบกรุงศรีอยุธยา
- ลวดลาย สมัยอยุธยาตอนกลาง
- ลวดลาย สมัยอยุธยาตอนปลาย
- ลายไทย-ลายกระหนก ในสมัยปัจจุบัน

หน้า

1
1
2
2
3
3
4
5
5
6
6
7
7
8
8
9

สารบัญ(๑๑)

เรื่อง

แม่ลาย

หน้า

12

13

-แม่ลายกระจิง

-ลายกระจิงพันปลา

-ลายกระจิงตาฉ้อย

-ลายกระจิงใบเทศ

-ลายกระจิงปฏิกุมา

-ลายกระจิงเจิม

-ลายกระจิงรวน

-ลายกระจิงคอเสื้อ

-แม่ลายประจำยาม

14

-แม่ลายดาว

15

-แม่ลายพุ่ม หรือลายหน้าขน

16

-แม่ลายกระหนก

18

-ลายกระหนกสามตัว

19

-ลายกระหนกเปลว

20

-ลายกระหนกใบเทศ

21

-ลายกระหนกหางโต

22

-เครื่องประดับลาย

23

-ลวดลายประยุกต์

27

บรรณานุกรม

32

ประวัติ

ความสำคัญของลาย

สังคมไทยสิ่งทีถือว่าเป็งานช่างมีอยู่ทั้ง
ภายในราชสำนัก ไหว้วัด และตามบ้านเรือน คือ
ลายไทย-ลายกระหนก ลวดลายประดับดังกล่าว
มีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นหลักฐานความเพ็
มา ยั้ลดตีกว่าพันปี ก่อนจะมาเรียกชื่อว่า ลาย
ไทย-ลายกระหนก

ลายไทยคือลายกระหนก

ลายกระหนกคือลายไทย

ลายไทย มีมาอย่างช้าเพียง โสฬัษ
รัตนโกสินทร์ตอนต้น คำว่า ไทย โสฬัษ
โบราณสะกดว่า ไท เช่น มีคำว่า เมืองไท
ปรากฏบนด้านหนึ่งของเหรียญเงินตราทองแดง

วัง วัด และบ้าน เชื่อมโยงกันด้วยลายไทย

ลายไทย-ลายกระหนก ซึ่งมี
พัฒนาการมาอย่างยาวนาน มีหลาย
ลักษณะ ขึ้นอยู่กับช่างแต่ละยุคสมัยจะ
คิดประดิษฐ์สวดลาย ตามจินตนาการ
แล้วตั้งชื่อตามลักษณะของสวดลาย
นั้นๆ เพื่อสื่อสารให้รับรู้กัน เช่น ลาย
ประจำยามกำมณี ลายเฟื่องดุมะ ลาย
เครือเถา ฯลฯ

พัฒนาการของลายไทย-ลายกระหนก

ต้นแบบของลายประดับที่เรียกว่า ลายไทย
คือ สวดลาย โฉมศิลปะอินเดียโบราณ ที่แพร่หลาย
เข้าสู่ดินแดน ไทภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เมื่อกว่าพันปี
มาแล้ว ครั้นเมื่อผ่านพัฒนาการ โฉมดินแดนต่างๆ
รวมทั้งดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งดิน
แดนแห่งนี้ได้กลายเป็นแหล่งสำคัญทางพระพุทธ
ศาสนา มีพัฒนาการยาวนานภายใต้การอุปถัมภ์
ของราชสำนัก สืบเนื่องมา จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะก่อนจะได้ชื่อ และเมื่อได้ชื่อว่า “ลายไทย”

ความเป็นต้นแบบใดๆ คือ สิ่งใดๆ ที่มีอยู่มาก่อน ในส่วนของงานช่าง ช่างได้นำมาเป็นแรงบันดาลใจ ปรับปรุงร่วมกับจินตนาการ โดยมีจุดประสงค์ของการใช้งานหรือใช้ประดับเป็นแนวทางในการออกแบบงาน ซึ่งลวดลายประดับ ในวัฒนธรรมศาสนาก็เพื่อความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อทางศาสนา โดยมีแบบแผนกฎเกณฑ์กำกับอยู่ด้วย

ลวดลายแบบทวารวดี

ลวดลายประดับที่ใช้ในช่วงเวลาของศิลปะทวารวดีส่วนใหญ่พบในภาคกลาง เช่น นครปฐม อุทONG ราชบุรี สุพรรณบุรี ปราณบุรี งานลวดลายประดับที่พบ ได้แก่ งานสลักหินประดับธรรมจักร ประดับองค์ประกอบนางอย่างของสถาปัตยกรรม

สวดลายแบบเขมรในดินแดนไทย

ประเทศกัมพูชา ศิลปะขอมหรือเขมรโบราณมีขึ้น ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ โดยได้รับ แรงบันดาลใจจากศิลปะอินเดีย ใกล้เคียงกับศิลปะทวารวดี สวดลายแบบขอมจะ ใช้ประดับปราสาทขอม ที่ก่อสร้างด้วยอิฐ โดยสลักสวดลายประดับบนวัสดุก่อ จากนั้น จึงปั้นปูนเป็นรายละเอียดลงบน งานสลักนั้น สำหรับปราสาทที่ก่อด้วยศิลา ในงานประดับสวดลายก็สลักลงบนศิลาที่ก่อ ส่วนงาน ปูนปั้น ประดับปราสาทในศิลปะขอมมีไม่มากนัก

ปราสาทขอมที่พบ ในประเทศไทยทางภาคอีสานและภาคตะวันออก กำหนดอายุได้ตั้งแต่ ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ หรือหลังจากนั้น และมีที่ต่อเนื่องมาถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๕ วัฒนธรรม ขอม จึงแพร่หลายเข้าสู่ภาคกลาง ครั้นเสื่อมถอยลง ในที่สุด เมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ช่วง เวลานั้น งานก่อปราสาทแบบขอมนิยม ใช้ศิลาแลง แต่บางที่เปลี่ยนมาปั้นปูนประดับ แทนการ สลักบนศิลาแลงที่เป็นวัสดุก่อ เพราะศิลาแลงแข็งแต่เปราะ จึงไม่สามารถสลักสวดลายที่มีรายละเอียดได้

ลวดลายแบบศรีวิชัย

คาบสมุทรทางภาคใต้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘ อยู่ใต้อิทธิพลวัฒนธรรมผสมผสาน โดยมีศิลปะศรีวิชัยเป็นหลัก ศิลปะศรีวิชัยส่วนใหญ่สร้างขึ้นในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน(มหายาน เป็นนิกายในศาสนาพุทธฝ่ายอวัชรยาน ที่นับถือกันอยู่ประเทศแถบตอนเหนือของอินเดีย, เนปาล, จีน, ญี่ปุ่น, เกาหลี, เวียดนาม, มองโกเลีย ไปจนถึงบางส่วนของรัสเซีย)มีลวดลายที่เป็นงานประดับเครื่องทรงของประติมากรรมรูปเคารพ ส่วนศาสนสถานก็ไม่อยู่ในสภาพเดิม

ลวดลายแบบหริภุญชัย

เมืองหริภุญชัย (ลำพูน) มีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปะทวารวดีตอนปลาย สอดคล้องกับตำนานพระนางจามเทวีที่เสด็จจากเมืองสทนต์ขึ้นมาครองเมืองหริภุญชัย (เมืองสทนต์ ในตำนานเรียกชื่อว่า “ละโว้” สมัยนั้นอยู่ในวัฒนธรรมทวารวดี) อย่างไรก็ดี ยังไม่พบหลักฐานใด ในพื้นที่ของเมืองลำพูนและปริมณฑลที่เก่าแก่ตามตำนานเรื่องเล่าของพระนางจามเทวี นอกจากเศียรพระพุทธรูปศิลปะทวารวดี ๒ เศียร

สวดลายแบบสุโขทัย

ต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ หรือก่อนหน้านั้น ผ่านมาถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ภาคนางตอนพบมีราชธานีคือ สุโขทัย โดยมีเมืองเครือข่ายหลายเมือง สำหรับเมืองศรีสัชนาลัยยังคงมีหลักฐาน สวดลายประดับแบบศิลปะสุโขทัยหลงเหลืออยู่ในโบราณสถานร้าง หรือวัดร้าง เช่นเดียวกับที่ยังคงหลงเหลืออยู่ตามวัดร้าง ในราชธานีสุโขทัย โดยมีหลักฐานด้านสวดลายประดับ และลักษณะทางสถาปัตยกรรม

สวดลายแบบล้านนา

พญามังรายทรงยึดเมืองหริภุญชัยได้ก่อนสร้างเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานีใน พ.ศ. ๑๘๓๙ ทรงรวบรวมเมืองต่างๆ ทางภาคเหนือเป็นเครือข่าย เมืองเหล่านี้รวมเรียกว่า แคว้นล้านนา อันเป็นที่มาของชื่อ ศิลปะล้านนา แทนชื่อเดิมที่เรียกกันว่า ศิลปะเชียงใหม่ มีแต่พระพุทธรูปที่ยังคงเรียกกันต่อมาว่า พระพุทธรูปเชียงใหม่ ส่วนชื่อศิลปะล้านนายังเป็นชื่อเรียกงานช่าง ในภาคเหนือ ที่หมายถึงงานช่างสมัยโบราณและบางครั้งอนุโลมรวมสมัยปัจจุบันด้วย

ลวดลายแบบก่อนกรุงศรีอยุธยา

ลพบุรีมีชื่อเดิมว่า “ลพบุรี” แหล่งข้อมูลที่สำคัญของวัฒนธรรมทวารวดีแห่งนี้มีความต่อเนื่อง โดยผ่านวัฒนธรรมขอม ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จนถึงเมื่อราวเริ่มศตวรรษถัดมา จึงเข้าสู่แนวทางใหม่และค่านิยมใหม่ คือ แบบอย่างของเจดีย์ทรงปรางค์ ซึ่งพัฒนาจากปราสาทแบบขอม เช่น ปรางค์ประธานของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมืองฯ จังหวัดลพบุรี แม้ว่าวัดสำคัญแห่งนี้ไม่ได้ปรากฏหลักฐานการสร้างโดยตรง

ลวดลายแบบกรุงศรีอยุธยา

พ.ศ. ๑๘๙๓ ดินแดนทางภาคกลางมีกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี งานช่างหลวงของกรุงศรีอยุธยามีพื้นฐานอันเกิดจาก วัฒนธรรมสังฆและปรุงแต่งด้วยการผสมผสานของวัฒนธรรมขอมกับแหล่งบันดาลใจใหม่ คือ ราชธานีแคว้นสุโขทัย และจากราชธานีแห่งแคว้นล้านนา ตามลำดับ ในศตวรรษแรกของราชธานีกรุงศรีอยุธยาได้ผนวกเอาแคว้นสุโขทัย ไว้ใผอาณาจักรของตน ในทางช่างย่อมหมายถึง การรวมเอาศิลปะสุโขทัยไว้ใผศิลปะอยุธยา

สมัยอยุธยาตอนกลาง

พ.ศ. ๒๐๔๒ ในพระราชพงศาวดาร
กรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ระบุ
ถึงงานสร้างพระวิหารหลวง วัดพระศรี
สรรเพชญ์ เป็นพระวิหารขนาดใหญ่อยู่
ทางทิศใต้ ซึ่งยังคงหลงเหลือหลักฐานของ
ลวดลายปูนปั้นประดับผนัง โดยลักษณะของ
ลวดลาย แสดงถึงการเกี่ยวข้องกับรสนิยม
ของงานประดับ โขนสีปะล้าพนา คือ ลายมี
ลักษณะของพรรณพฤกษาร่วมอยู่ด้วย

สมัยอยุธยาตอนปลาย

ลวดลายประดับตุ้ลายรดน้ำ หรือที่เรียก
ว่า ตุ้ลายทอง หรือ ตุ้พระธรรม ที่มีชื่อเสียงมาก
จน ได้ชื่อว่า ตุ้ครวัดเชิงหวาย เป็นฝีมือช่างระดับ
ครู ตุ้พระธรรม ใบไม้ได้จากวัดเชิงหวาย อำเภอ
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สันนิษฐานว่า ก่อนที่ตุ้ลักษณะนี้จะเป็้ตุ้พระ
ธรรมอยู่ตามวัด คงเป็้ตุ้เครื่องเรือนของเจ้าพวย
ไพเราะสำนักมาก่อน ใช้สำหรับเป็นที่เก็บเครื่อง
ใช้ไม้สอย

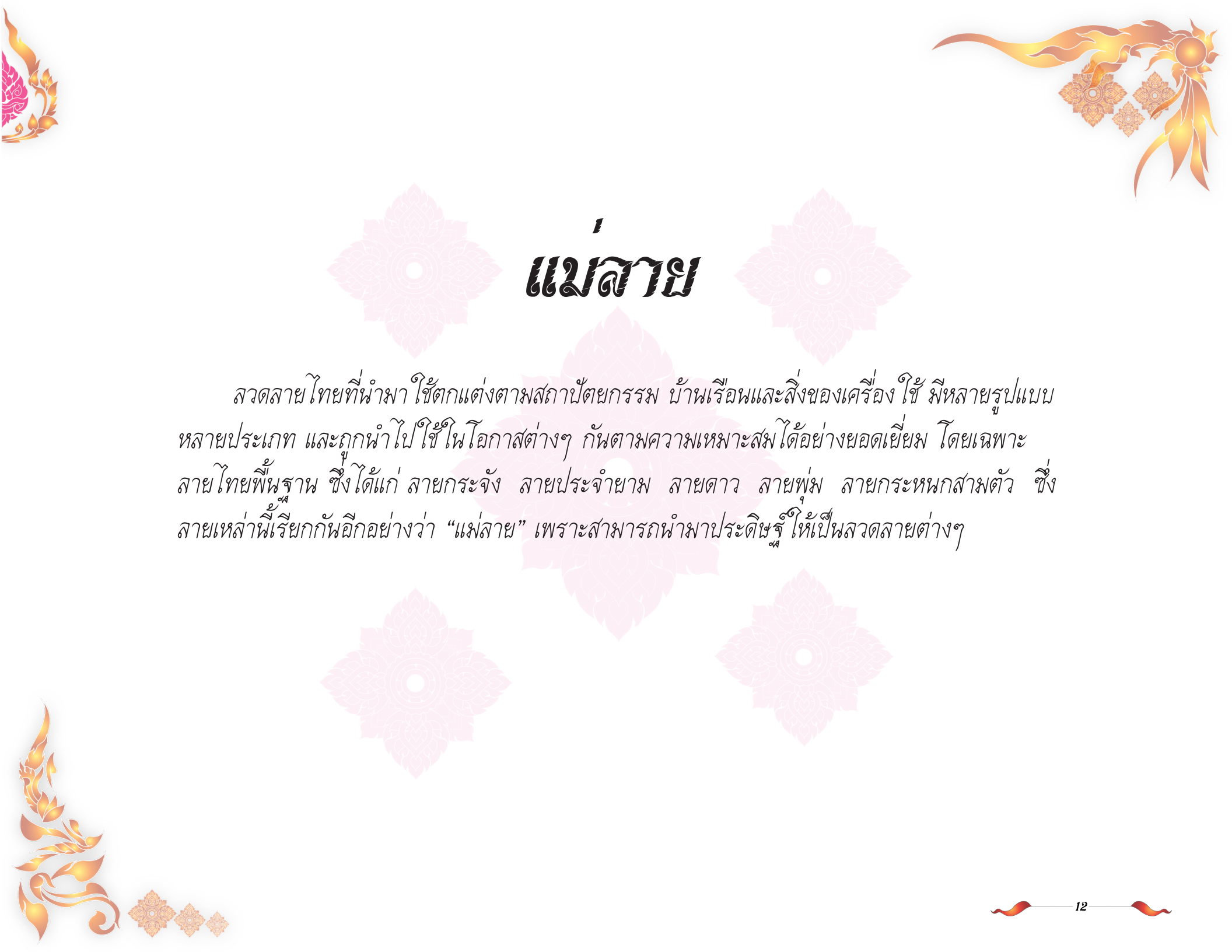
ลายไทย-ลายกระหนกในสังคัม

งานช่างได้ผ่านยุคสมัยต่างๆ มาเป็นช่วงเวลากว่าพันปีอยู่ในดินแดนไทย ซึ่งปัจจุบันคือประเทศไทย จวบพัฒนามาเป็น แนวประเพณีร่วมสมัยอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นงานช่างที่ควบคู่กับศาสนาและสถาบันกษัตริย์ มีการสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์วัดที่เปลี่ยนไปตามความนิยมใหม่ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ จนมาถึงรัชกาล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว บทบาทของเอกชนได้เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ทำให้เพิ่มความหลากหลายให้แก่งานช่างไทย ช่างโบราณ หรือที่เรียกกันว่า งานช่าง แนวแบบแผนประเพณี ก็ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะภายในวัด หรือในปราสาทราชวัง ดังเช่นอดีตที่ผ่านมา แต่ได้แพร่ขยายเข้ามาในชีวิตพลเรือนหน่วยงานทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน หรือตามห้องแสดงภาพ งานช่างไทยแนวแบบแผนประเพณีสามารถแยกย่อยออกเป็นหลายเรื่องราว และหลายรูปแบบหลายลักษณะ

สายไทยโบราณ

แม่สาย

ลวดลายไทยที่นำมาใช้ตกแต่งตามสถาปัตยกรรม บ้านเรือนและสิ่งของเครื่องใช้ มีหลายรูปแบบหลายประเภท และถูกนำไปใช้ในโอกาสต่างๆ กันตามความเหมาะสมได้อย่างยอดเยี่ยม โดยเฉพาะลายไทยพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ ลายกระจัง ลายประจำยาม ลายดาว ลายพุ่ม ลายกระหนกสามตัว ซึ่งลายเหล่านี้เรียกกันอีกอย่างว่า “แม่ลาย” เพราะสามารถนำมาประดิษฐ์ให้เป็นลวดลายต่างๆ

แม่ลายกระจั่ง

ลักษณะของแม่ลายกระจั่ง

แม่ลายกระจั่งเป็นแม่ลายที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากฟั่นปลา ตาล้อดย หรือ ดอกบัว เป็นแม่ลายที่ประดิษฐ์หรือเขียนขึ้นภายในรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า แม่ลายกระจั่งนี้ เป็นลวดลายที่แสดงแบบเฉพาะด้านหน้า ไม่พินิจเขียนหรือปั้น ให้เห็นด้านข้าง ลักษณะส่วน ใหญ่อยู่ ใหญ่รูปทรงของกลีบบัว และเป็นลายติดต่อกัน ข้าง เขียนเดินตามเส้นขอบลาย

กระจั่งฟั่นปลา

กระจั่งใบเทศ

กระจั่งตาล้อดย

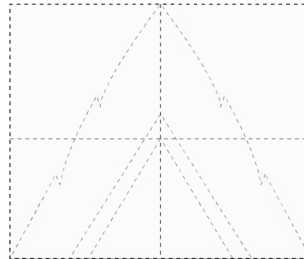
กระจั่งปฏิกฐาน

กระจั่งรวน

กระจั่งคดเลื้อย

ประเภทของแม่ลายกระจั่ง

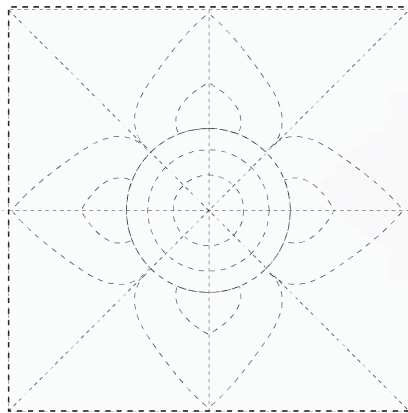
แม่ลายกระจั่งจำแนกออกเป็น ประเภทต่างๆ ตามลักษณะของลาย ดังนี้ (ศุภสิน สารพันธ์. ๒๕๔๔ : ๘๓)

๑. กระจั่งฟั่นปลา
๒. กระจั่งตาล้อดย
๓. กระจั่งใบเทศ
๔. กระจั่งปฏิกฐาน
๕. กระจั่งเจิม
๖. กระจั่งรวน
๗. กระจั่งคดเลื้อย

แม่ลายประจำยาม

ลักษณะของแม่ลายประจำยาม

สันนิษฐานว่ามีที่มาจากดอกจันหรือลูกจันที่ผ่าเอาเพื่อ
ข้าง ไขออกแล้วเหลือเพียงเปลือกนอก เป็นแม่ลายที่เขียนอยู่ในรูปร่าง
สี่เหลี่ยมจัตุรัสตะแคง
มีลักษณะคล้ายดอกไม้มีกะสรเป็นรูปวงกลมอยู่ตรงกลาง
มีกลีบหมแหลมคล้ายกลีบบัวล้อมอยู่โดยรอบ ๔ กลีบ
ด้วยกัน

แม่ลายดาว

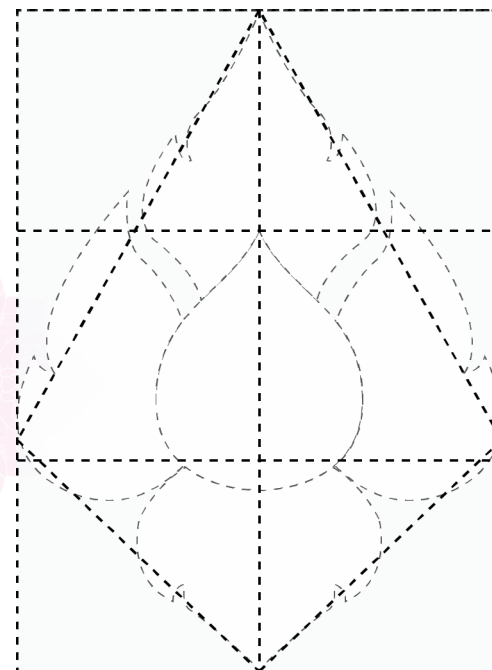
ลักษณะของแม่ลายดาว

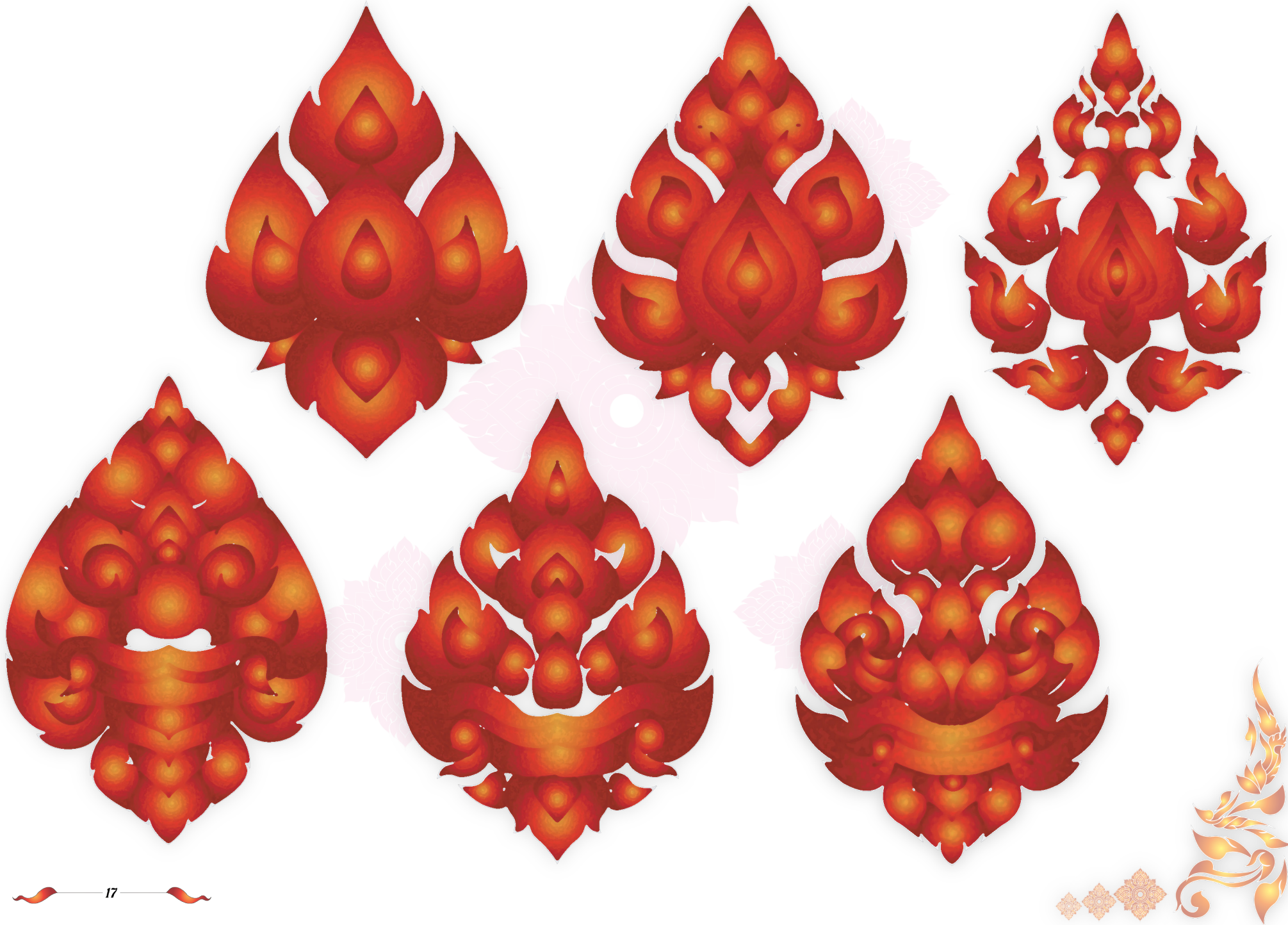
แม่ลายดาวรูปร่างส่วนใหญ่จะอยู่ใหวงกลม มีลักษณะเหมือนพุ่มแม่ลายประจำยามมาวางซ้อนสลับหว่างกันตั้งแต่ ๒ ชั้นขึ้นไป บางแห่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น แม่ลายดอกจอก ลายดอกสอย ลายดาวรั้งแทน แม่ลายดาวสามารถประดิษฐ์ตกแต่งให้มีรายละเอียดด้วยการ บาก แบ่ง สอดไส้ ให้เป็นลวดลายแบบต่างๆ ออกไปอีกได้มากมาย แต่ทั้งนี้ต้องมีรูปร่างอยู่ใหวงที่วงกลมเสมอ

แม่ลายพุ่ม หรือลายหน้าขม

ลักษณะของแม่ลายพุ่มหรือลายหน้าขม

แม่ลายพุ่ม เป็นแม่ลายที่เขียนขึ้นเป็นแบบภายในรูปทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ที่มีรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนบังคับ รูปแบบของแม่ลายพุ่มนี้ส่วนที่เป็นสี่เหลี่ยมเป็นพุ่มทรงข้าวบิณฑ์อยู่ตรงกลาง และมีกลีบคล้ายๆ กับกลีบใบแม่ลายดอกสี่กลีบล้อมอยู่โดยรอบ ๔ กลีบ แม่ลายพุ่มยังสามารถเขียนเป็นลายได้อีกหลายชนิดซึ่งเขียนเป็นลายอย่างไรก็เรียกอย่างหนึ่ง เช่น ลายหน้าขม ซึ่งมีที่มาจากหน้าศัตรูที่ดูร้าย หรือประติมากรรมจากหน้าสัตว์หิมพานต์ต่างๆ ที่ใช้ปาก ฟัน เขี้ยว ขมกัด จึงเรียกว่า “หน้าขม” ส่วนประกอบของลายหน้าขม ประกอบไปด้วย จมูก ฟัน ปาก เขี้ยว ตา คิ้ว คาง แก้ม หน้าผาก ถ้าเขียนเป็นเทพนมก็เรียกว่า ลายพุ่มเทพนม หรือถ้าเขียนร่วมกับลายอื่นๆ ก็เรียกร่วมกัน เช่น ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ก้านแย่ง ลายพุ่มเทพนมก้านแย่ง เป็นต้น ประโยชน์ของแม่ลายพุ่ม

แม่ลายกระหนก

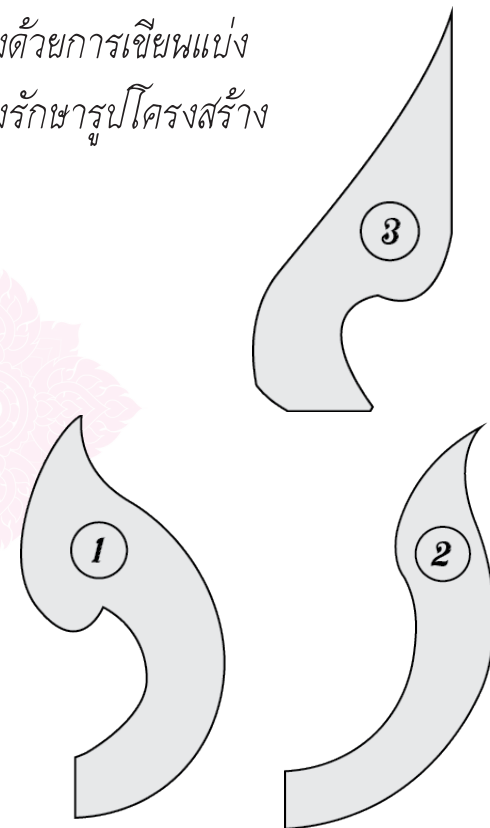
แม่ลายกระหนก เป็นลายที่มีรูปร่างอยู่ภายในรูปสามเหลี่ยมมุมฉากบังคับ ลักษณะของลาย ถ้าเขียนเป็นตัวลายหนึ่งตัวจนหมดปลายแหลม เรียกว่า “กระหนกหนึ่งตัว หรือกระหนกเดี่ยว” หากเขียนประกอบขึ้นด้วยตัวลายจนหมดปลายแหลมซ้อนกัน ๓ ตัว ก็จะเรียกว่า “กระหนกสามตัว” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กระหนกวาง” ซึ่งนับเป็นแม่ลายที่สำคัญ ในกระบวนการเขียนลายไทย เพราะกระหนกสามตัวจะเป็นลายที่บรรจุทั้ง ก้าน เถา กาบใหญ่ กาบเล็ก กลีบเลี้ยง ตัวกระหนกและยอดกระหนกไว้อย่างครบถ้วน และสามารถประดิษฐ์ตกแต่งด้วยการเขียนแบ่งช่องไฟภายในตัวลาย ให้ถี่และเพิ่มเติมตัวแทรกลง ให้เป็นแบบต่างๆ ข้อสำคัญต้องรักษารูปโครงสร้างส่วนรวมของแม่ลายไว้

ประเภทของแม่ลายกระหนกสามตัว

แม่ลายกระหนกแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆตามลักษณะของลาย ดังนี้

๑. ลายกระหนกสามตัว มีหางเป็นรูปลายกระหนกสามตัว
๒. กระหนกเปลว มีที่มาจากเปลวไฟ
๓. กระหนกใบเทศ มีที่มาจากใบเทศ (ใบฝ้าย)
๔. ลายกระหนกหางโต มีที่มาจากรูปทรงพู่หางสิงโต

มาจากรูปทรงพู่หางสิงโต

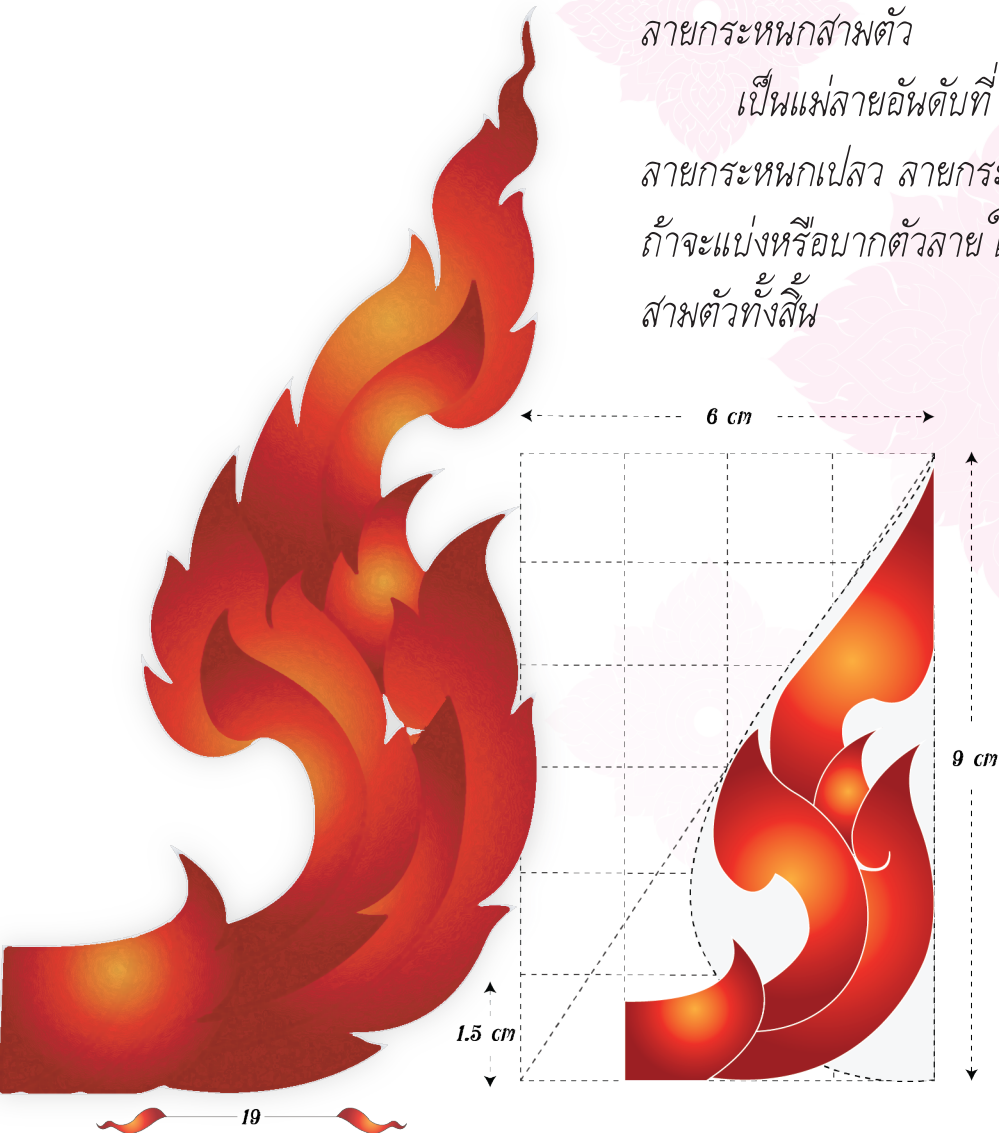
ลายกระหนกสามตัว

ลายกระหนกสามตัว

เป็นแม่ลายอันดับที่ ๑ ในแม่ลายทั้งสี่ ถือเป็นต้นแบบของลายกระหนกทุกชนิด เช่น ลายกระหนกเปลว ลายกระหนก ใบเทศ และลายกระหนกหางโต เป็นต้น ถ้าจะแบ่งหรือมากตัวลายให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น ก็ต้องแบ่งในรูปลักษณะของลายกระหนกสามตัวทั้งสิ้น

รูปทรงของลายกระหนกสามตัว อยู่ในรูปสามเหลี่ยม มุมฉากด้านไม่เท่า มีส่วนสูง ยาวกว่าส่วนกว้าง หรืออยู่ในรูปทรงดอกบัวครึ่งซีก ในการเขียนรูปลายกระหนกสามตัว จะต้องเขียนตัวลาย

รวมกันสามส่วนและตัวลายแต่ละส่วนก็มีชื่อกำหนดไว้ คือ ๑. ตัวเหงา เป็นลายที่อยู่ตอนล่างและอยู่ข้างหน้ามี โครงสร้างขมวดกันหลยคว่ำหน้าลงปลายยอดตั้งขึ้น แสดง ความรู้สึกเศร้า เป็นตัวรองรับกาม และตัวยอด นับเป็นลาย ตัวต้น

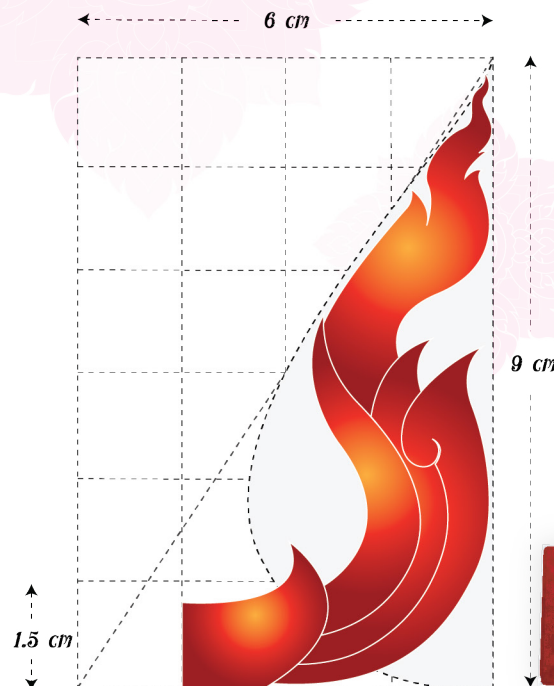
ลายกระหนกเปลว

เป็นแม่ลายกระหนกอันดับที่ ๒ โขขบวนแม่ลายทั้งสี่
ได้รับความนิยตาสใจและประติษฐิ์นี้พมาจากยดส่นัด ของเปลวเพลิง จึงเรียกชื่อลายว่า “กระหนกเปลวเพลิง”
ตามลักษณะของเปลวเพลิง

๑. ตัวหงา เป็นลายที่อยู่ตอหล่างและอยู่ข้างหว่า ตัดจงอยโค้งขมวดกันหอยออก เขียนสัณโหลเป็นกามล่าง
สำหรับรองรับกามลายส่ววันที่ ๒ และ ตัวยด ส่ววันที่ ๓

๒. กาม หรือ ตัวประกบหลัง เป็นลายส่ววันที่ ๒ เขียนประกบอยู่หลังตัวหงา เป็นตัวลายที่จะส่งให้เกิดลาย
ส่ววันที่ ๓ หรือเรียกตัวยด รูปทรงโค้งขมวดกันหอย มากลาย เหมือนกามของลายกระหนกสามตัว

๓. ตัวยด ลักษณะเป็นเปลวอยู่ยดสุด ตัด
จงอยโค้ง ขมวดกันหอยออก เขียนสัณโหลไป
หายด สดใส มากลาย ยดส่นัด และเพิ่ม
กามหุ้มที่โคนเกาสาย

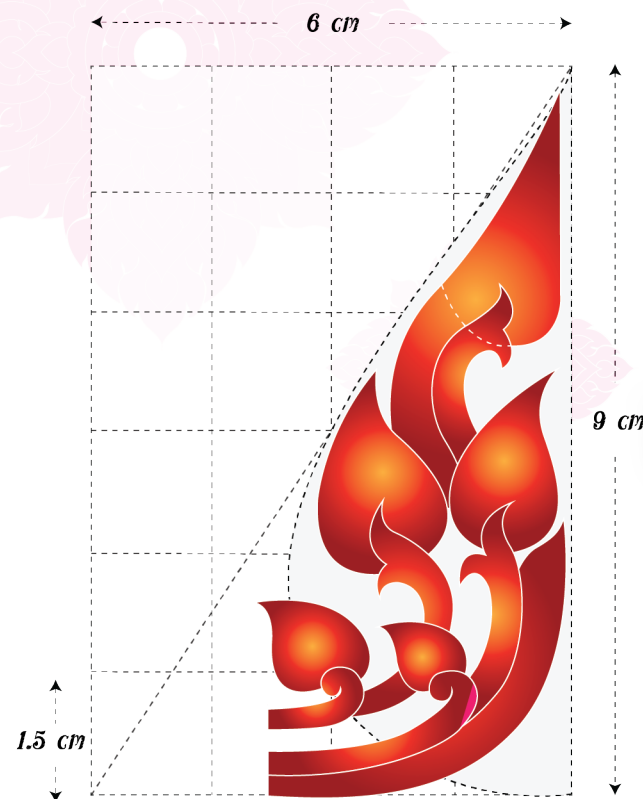

ลายกระหนกใบเทศ

ลายกระหนก ใบเทศ
เป็นแม่ลายกระหนกอันดับที่ ๓ โขขบวนแม่ลายกระหนกทั้งสี่ ประดิษฐ์มาจาก ใบฝ้ายและเถาไม้
นำมาเขียนผูกเป็นลาย

รูปทรงของกระหนก ใบเทศ
มีรูปทรงและการแบ่งตัวลาย

เหมือนกระหนกสามตัว
การเพิ่มรายละเอียด หรือส่วน
ประกอบตัวลาย ใช้ใบเทศ
และ ลายแข่งสิงห์ เกาะติดก้าน
สอดไส้ บากลาย ปลายยอด
ใบเทศ สะบัดพริ้วเหมือนปลาย
ยอดลายกระหนกสามตัว

ลายกระหนกหางโต

ลายกระหนกหางโต

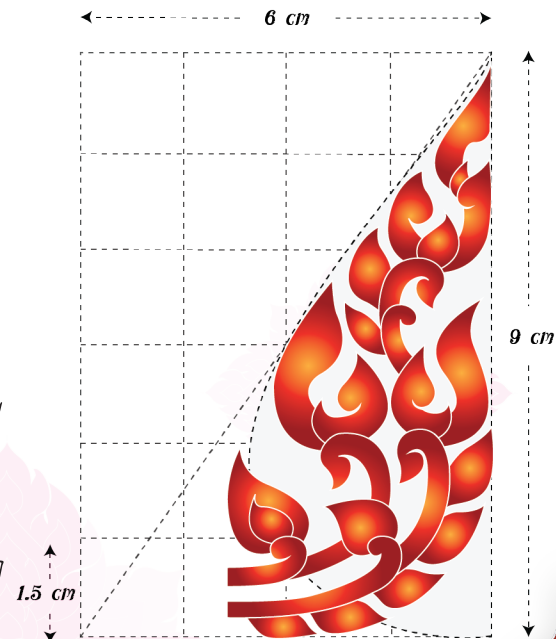
เป็นแม่ลายลำดับที่ ๔ ได้ความคิดประดิษฐ์ลายมาจากรูปทรงพู่หางสิงโต นำมาเขียนเป็นลายกระหนก ในรูปทรงของกระหนกสามตัวเรียก ลายหางสิงโต เพื่อให้กะทัดรัดในการเรียกชื่อ จึงตัดคำว่า สิง ออกเรียกว่า ลายกระหนกหางโต และชื่อของลายนี้จะไปใกล้เคียงกับชื่อของ ลายช่อกระหนกหางโต ฉะนั้น เวลาเขียนลาย แต่ละลายต้องจำว่า

ลายกระหนกหางโต อยู่ในรูปทรงกระหนกสามตัว ส่วนลายช่อกระหนกหางโตจะอยู่ในทรงพุ่มช่อ มีก้านต่อลงมา

รูปทรงของกระหนกหางโต

อยู่ในรูปทรงเดียวกับกระหนก ไบเทศ ซึ่งมาจากรูปทรงกระหนกสามตัว แบ่งตัวลาย ออกเป็น ๓ ส่วน แต่ละส่วนแบ่งออกเป็นก้าน ใช้ไบเทศติดที่ปลายก้านทั้ง ๓ ส่วน

และแบ่งเป็นลายแข่งสิงห์เกาะติดก้าน

ពេទ្យបរិច្ចាគ

เครื่องประกอบลาย แบบ๑

การเขียนลายหรือผกสายที่งามพริ้ว ก็ต้องมีเครื่องตกแต่งประกอบเพื่อส่งเสริมให้ลายที่เขียนพริ้ว
งดงามดูวิจิตรพิสดาร เครื่องตกแต่งนี้ก็คือเครื่องประกอบลายนั่นเอง เครื่องประกอบลายต่างๆมีอยู่ไพกพกสาม
ตัวทั้งนี้ ได้ถอดเอาออกมาและแยกเป็นส่วนๆ ออกเป็นกาบชั้นนอกเป็นตัวกนก, และออกเป็นผดสาย
กำพด

เครื่องประกอบลาย แบบ๒

ลายไทยมีอยู่หลายอย่างหลายชนิดด้วยกัน สำหรับใช้ในงานแต่ละอย่าง และยังวิธีเขียนต่างกันด้วย เช่นเขียนลายฉลุ, ลายลงยาสี, ลายตัวนูน เช่นปั้น, สลัก, แกะไม้ และปักดินปักไหมลายฉลุ ฯลฯ เขียนลายชนิดไหนก็ใช้เครื่องประกอบลายชนิดนั้น ให้มากเช่นเขียน ลายพิก ใบเทศประกอบเถาให้มาก นอกจากใช้ตามต่างๆประกอบเป็นเถาหนึ่งให้ลออกไปเป็นอีกเถาหนึ่งให้ระหว่างที่จะแยกจากเถาต้องมี พิกตาม, กานคู่หรือกานไขว้เสมอไป(ดูกฎกลายบทที่ ๒๖) โปแบบนี้แถวนี้เป็นเครื่องประกอบลาย ใบเทศ และตอนล่างทั้งหมดเป็นที่แยกลาย ฉะนั้นการเขียนกานและพิกตามเหล่านี้ต้องเขียนซ้ำๆกัน ให้จำได้อย่างแม่นยำ เพื่อสะดวก ใ้เวลาคิดผูกลาย

ทรงตัวกนก และกานหันเห

การใช้กานและตัวกนกเมื่อเวลาเข้าประกอบลาย ตัวกนกและกานยอดจะหันเหไปทางไหนก็ได้ สุดแล้วแต่ความต้องการ แต่ต้องรักษาทรงตัวอย่าให้เสีย เพราะว่าการผูกลายกานหรือตัวกนก กานหรือตัวกนกย่อมไม่คงที่ อาจมีตัวเล็กตัวโต กานเล็กและกานใหญ่ สุดแล้วแต่เนื้อที่และการใช้ช่องไฟพื้

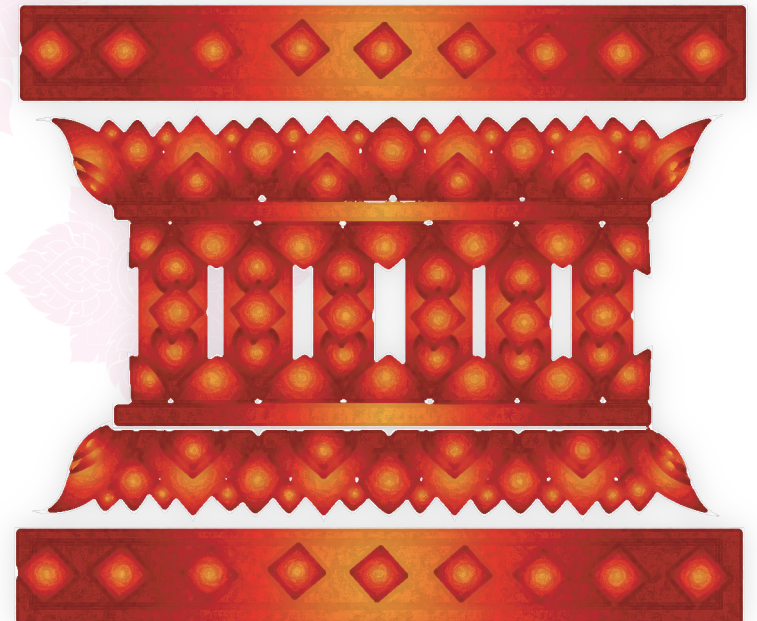

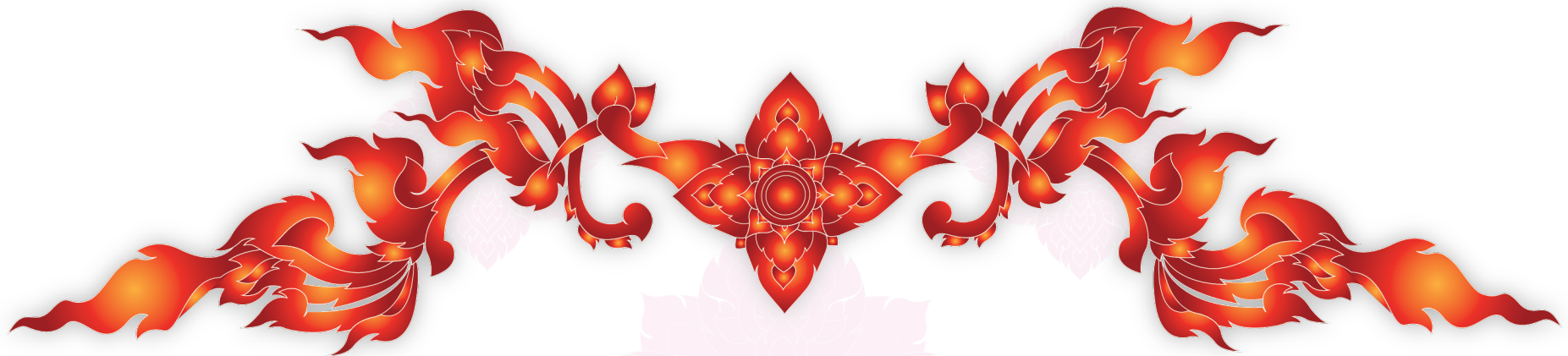
សាសនាបរម្ភរាត

การใช้ลายเข้าประกอบเป็นรูปจัดว่าสำคัญมาก เพราะ
การใช้ลายจะใช้ไปตามใจชอบไม่ได้ ต้องใช้ให้ถูกเรื่องของ
มัน ต้องรู้ว่าอะไรต่อกับอะไรได้ และอะไรติดกันไม่ได้ซึ่ง
เป็นสิ่งที่ควรระวังให้มาก

ลายฐานหรือลายแท่น ประกอบด้วยลายหน้ากระดาน ลาย
บัวหงายนั้งคว่ำและลายทองไม้

ลวดลายที่มีลายประจำยามเป็นศูนย์กลางเพื่อให้สามารถเติม
แต่งลวดลายประเภทอื่นได้อย่างสิ้นไหล และยังเป็นจุดเชื่อมต่อลาย
แต่ละลาย ให้มีความคล้องจองกัน โดยภาพที่แสดง ใช้ลายกระหนก
สามตัวเป็นตัวเชื่อมทำให้เกิดภาพใหม่ๆ ขึ้น โดยที่ยังคงโครงสร้าง
ของลายกระหนกไว้

สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปโดยเฉพาะบ้านเรือนสมัยเก่า ใน
สมัยปัจจุบันก็สามารถพบเห็นลวดลายประเภทดังกล่าวตามสะพาน
ลวดอุโมงค์

ลายประจำยามที่ถูกประยุกต์ขึ้น โดยที่นำลาย
ฉันทมาสผสมผสาน แต่ยังคงความเป็นโครงสร้าง
เดิมโดยที่มี 4 กลีบ

ต้นแบบของลายมาจากโครงสร้างของ
ดอกบัว ดังภาพได้้นำบางส่วนของลายกระหนก
มาประติตประต่อกันตามโครงสร้างที่ได้วางไว้
จนเกิดเป็นลวดลายที่ต่างกันออกไป

การประยุกต์ใช้ลวดลายหลายๆประเภท จนเกิด
เป็นลวดลายดั่งภาพ มักนิยมใช้เป็นกรอบเกียรตินັตรหรือ
การ์ด แต่ส่วนใหญ่มักพบเห็นตาม โบเกียรตินັตร และยัง
สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นหัวมุมหน้ากระดาษได้ มัก
พบเห็นได้บ่อยครั้งตามหนังสือวัฒนธรรมทั่วไป

บรรณานุกรม

กนกสามตัว

: <http://nwkart.blogspot.com/2008/10/blog-post.html>

ความสำคัญของลายไทยในสังคมไทย

: <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=38&chap=1&page=t38-1-infode-tail01.html>

ประเภทของลายไทยพื้นฐาน

: <http://introductiontothai606.myreadyweb.com/article/topic-25177.html>

ลายไทยเบื้องต้น

: <https://kamonnat55.wordpress.com/2012/06/27/%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%9A%E0%B8%B7%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%99/>

